

Täysistunto

Perjantai 29.5.2020 klo 10.00—13.17

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi väliaikaisista poikkeuksista työttömyysturvalakiin covid-19-epidemian vuoksi annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 78/2020 vp

Valiokunnan mietintö StVM 12/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM 12/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

12.44 **Anu Vehviläinen kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan työttömyysetuuden suojaosaa korotettavaksi väliaikaisesti nykyisestä 300 eurosta 500 euroon kuukaudessa ja 279 eurosta 465 euroon neljän kalenteriviikon aikana. Näillä muutoksilla tuetaan taloudellisesti osa-aikatyön ja lyhytkestoisen työn vastaanottamista paitsi maa- ja puutarhailojen kausityössä myös muussa työssä. Koska väliaikaiset poikkeukset koskevat myös sellaista osittaista työtä, jossa etuuden saaja työllistyy jo ennen ehdotettua muutosta, työttömyysetuuden suojaosan korottamisesta muodostuu väliaikainen työttömyysetuuden parannus tälle etuudensaajaryhmälle. Suojaosan korottaminen koskee myös yritystoiminnan ansion sovittelua, mikä osaltaan tukee sivutoimisesti työllistyviä ja myös väliaikaisesti työttömyysturvalakiin lisätyn 11 luvun 4 c §:n nojalla työmarkkinatukea saavia yrittäjiä.

Liikkuvuusavustusta voidaan ehdotuksen mukaan väliaikaisesti maksaa koko-aikatyöhön, jos henkilön päivittäiseen työhön liittyvän matkan kesto työn alkaessa ylittää keskimäärin kaksi tuntia nykyisen kolmen tunnin sijasta tai henkilö muuttaa vastaavalta etäisyydeltä työn takia. Muutos ei koske työhön liittyvää koulutusta. Myös tämä muutos koskee paitsi maa- ja puutarhailojen kausityössä tehtävää työtä myös muita solmittavia työsuhteita. Liikkuvuusavustusta ei myönnetä yritystoiminnassa työllistymisen perusteella.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että tartuntatauti-epidemian aiheuttamassa poikkeuksellisessa tilanteessa työllistymiseen kannustetaan suojaosaa korottamalla, vaikka lisätyön saamisen mahdollisuudet voivat toistaiseksi olla rajalliset. Valiokunta pitää tärkeänä, että lakiehdotuksen vaikutuksia työmarkkinoihin eri toimialoilla seurataan huolellisesti. Valiokunta korostaa sääntelyn väliaikaisuutta.

Kuten esityksen perusteluissa todetaan, liikkuvuusavustuksen käyttö on ollut erittäin vähäistä, mutta avustukseen esitetty työmatkan kesto koskeva väliaikainen poikkeus lisää tietoisuutta avustuksista, mikä saattaa lisätä liikkuvuusavustuksen käyttöä myöhemminkin. Valiokunta pitää tärkeänä, että vaikutukset toimeentuloon, työllisyyteen sekä liik-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2020 vp

kuvuuteen työn perässä paikkakunnalta toiselle selvitetään väliaikaisen muutoksen päättymisen jälkeen. Valiokunta pitää lisäksi tärkeänä, että koronavirusepidemian vaikutuksia nuorten kesätyöpaikkojen riittävyyteen ja tilanteeseen seurataan tarkoin.

Valiokunta toteaa, että hallituksen esitys, kuten useat aikaisemmatkin koronavirusepidemiaan liittyvät esitykset, on tuotu eduskuntaan käsiteltäväksi kiireellisenä ja hyvin nopealla aikataululla. Kiireen vuoksi valmistelussa ei välttämättä ole kattavasti pystytty arvioimaan esitysten vaikutuksia, eikä myöskään eduskuntakäsittelyn yhteydessä asiantuntijoille ja valiokunnalle jää riittävää aikaa perehtyä esitysten vaikutuksiin esimerkiksi eri edunsaajaryhmien tai toimialojen kannalta. Valiokunta katsoo, että valtioneuvoston tulee varata hallituksen esitysten eduskuntakäsittelylle riittävä ja kohtuullinen aika.

Valiokunta ehdottaa lain toimeenpanon helpottamiseksi voimaantulosäännöksen muuttamista siten, että lakia voidaan soveltaa maksettaessa työttömyysetuutta 1.6.2020–31.10.2020 väliseltä hakujaksolta. Liikkuvuusavustusta voidaan valiokunnan ehdotuksen mukaan maksaa niin ikään toimeenpanon selkeyttämiseksi lain voimassaolon aikana alkaneen työn johdosta.

Valiokunnan mietintö on yksimielinen.

12.48 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Työtä maataloilla ja viljelmillä on paljon mutta työväkeä vähän, ja jotkut ovat ihmetelleet, miksi suomalaiset eivät lähde töihin maataloille. Meillä on se tilanne ollut jo vuosia, että maataloudessa erilaisia kausitöitä on hoidettu erityisesti EU:n ulkopuolelta tulleilla työntekijöillä. Nämä työntekijät ovat tehneet muun muassa istutustöitä, harsotusta ja poimintatöitä. Korona kuitenkin sulki maiden rajat, ja on hyvä, että hallitus tässä hankalassa tilanteessa on monin tavoin pyrkinyt helpottamaan maatalouden pulaa kausityöntekijöistä.

4 500 työntekijälle jo hankittiin lupa päästä Suomeen EU:n maiden ulkopuolelta, ja tällä kyseessä olevalla esityksellä pyritään nyt kannustamaan myös suomalaisia töihin pelloille ja maataloille. On selvää, että suomalaisilla maataloilla ei arvosteta mitään niin paljon kuin suomalaista työvoimaa ja työntekijöitä otetaan mielellään vastaan silloin, kun työhaluja on.

Tällä esityksellä hallitus parantaa liikkumisavustusta eli mahdollisuutta saada korvausta pitkistä työmatkoista ja muuttamisesta työn vuoksi. Toiseksi tällä esityksellä korotetaan euromäärää, jonka voi tienata mielellään maatilalla sen vaikuttamatta työttömyyskorvaukseen. Esitys siis kannustaa lähtemään kauemmaksikin maatalouden töihin, ja toivon mukaan kannustaa myös työttömiä ottamaan työtä vastaan.

Erityisesti, aivan kuten edustaja Vehviläinen valiokunnan puheenjohtajana hyvin toi esille, nyt täytyy seurata näiden väliaikaisten muutosten vaikutusta muun muassa meidän työmarkkinoihin, ja voimme siinä tämän ottaa myös myönteisenä mahdollisuutena, tällaisena kokeiluna siitä, miten tämä työttömyysetuuden sovitellun suojaosan korottaminen vaikuttaa.

12.50 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi väliaikaisista poikkeuksista työttömyysturvalakiin covid-19-epidemian vuoksi annettua lakia. Tässä ehdotetaan väliaikaisesti korotettavaksi työttömyysetuuden sovitellun suojaosaa eli sitä osuutta ansioista, jota ei huomioida maksettaessa soviteltua työttömyysetuutta. Tässä on myös tarkoitettu nostaa liikkuvuusavustusta, että olisi kannuste hakea, mennä töihin kauemmaksikin. Tämä on määräaikainen esitys, jonka on tarkoitus olla lokakuun

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2020 vp

loppuun asti voimassa. Sen tavoite on lisätä työllistymisen kannusteita huoltovarmuuden turvaamiseksi poikkeusoloissa maa- ja metsätalousministeriön toimialan kannalta kriittisissä tehtävissä mutta myös laajemmin väliaikaisesti kannustaa työn vastaanottamiseen.

Suojaosan nostolla voidaan yleisemminkin kannustaa työntekoon, mutta samalla on hyvä tiedostaa, että korkeampaan suojaosaan liittyy tunnettuja ongelmia, eritoten kielteisiin kannustimiin liittyen, joita voi syntyä kokopäivätyön ja suojaosan turvin tehdyn osa-päivätyön välillä.

Tietynlainen huoli myöskin nuorista ja heidän työllistymisestään tähän kyllä liittyy. Jos ajatellaan, että tällä hetkellä nuorten on erittäin vaikea saada kesätyöpaikkoja ja ravintola-työntekijätkin monesti hakevat sen työnsä eri työnantajien kautta, tekevät osa-aikaista useammille työnantajille, mitä kautta saadaan muodostettua se kokonaispalkka, millä he pystyvät itsensä elättämään, niin tiettyjä negatiivisia elementtejä tässä voi olla mukana. Ja sen takia, kuten puheenjohtaja Vehviläinen tuossa hyvin nostikin esille, valiokunnassa kirjassimme tähän mietintöön: ”Valiokunta pitää tärkeänä, että vaikutukset toimeentuloon, työllisyyteen sekä liikkuvuuteen työn perässä paikkakunnalta toiselle selvitetään väliaikaisen muutoksen päättymisen jälkeen.”

Valiokunta piti myös hyvin tärkeänä sitä, että koronavirusepidemian vaikutuksia nuorten kesätyöpaikkojen riittävyyteen ja tilanteeseen seurataan tarkoin. Nuorten kesätyöpaikkojen tilanne tällä hetkellä on huolestuttava, ja muutenkin meidän pitää kiinnittää erityistä huomiota nuorten työllistymiseen, ettei työttömyysjaksoja heille syntyisi jo varhaisessa vaiheessa, koska sen tiedetään ennustavan sitten myöhempää työttömyyttä.

12.53 Katja Hänninen vas: Arvoisa puhemies! Haluan heti alkuun kiittää valiokuntaa tästä yksimielisestä mietinnöstä.

Vasemmistoliitto pitää erittäin tärkeänä, että suojaosuutta nyt korotetaan. Suojaosuuden korottaminen voidaan jatkossa vahvistaa myös pysyväksi osaksi työllisyyttä edistäviä toimia. Suojaosuuden käytön vaikutuksia työllisyyden ja toimeentulon parantamisessa tulee myös selvittää laajemmin. Meidän on tärkeä löytää yhdessä sellaisia kannustimia, jotka eivät rankaise lyhytkestoisesta työn vastaanottamisesta ja että työn vastaanottaminen tehdään mahdolliseksi kaikenlaisissa elämäntilanteissa. Esimerkiksi yksinhuoltajien on todella vaikea ottaa vastaan vuorotyötä, koska se voi tukiverkkojen puuttuessa tarkoittaa esimerkiksi sitä, että pienet koululaiset jäävät kotiin yksin yöksi, ja näin ei tietenkään pitäisi tapahtua eikä olla. Työllisyyspolitiikassa tarvitaan siis monenlaisia oikeudenmukaisia keinoja, jotta ihmisten erilaiset elämäntilanteet otetaan nykyistä paremmin huomioon ja jotta työn vastaanottaminen helpottuu.

Arvoisa puhemies! Suojaosan korotuksen yhteydessä on tärkeä huomioida lakimuutoksen vaikutus kaikkein pienituloisimpiin ja heikoimmassa asemassa oleviin eli toimeentulotukea saaviin ihmisiin ja perheisiin. Toimeentulotukea saavissa perheissä suojaosan nosto ei lisää käytettävissä olevia tuloja, sillä etuoikeutetun tulon määrä eli niin sanottu toimeentulotuen suojaosa on 20 prosenttia tuloista ja enintään vain 150 euroa. Summa on henkilökohtainen, eli se tehdään jokaisen perheenjäsenen ansiotuloista erikseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on onneksi asettanut toimeentulotuen kokonaisuudistusta pohtivan työryhmän tällä viikolla, ja lisäksi työ sosiaaliturvan uudistamiseksi on aloitettu. Tässä yhteydessä tulee tarkastella myös toimeentulotuen etuoikeutetun tulon määräytymistä. Etuoikeutetun tulon summa on pysynyt valitettavasti samana vuosikausia, vaikka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2020 vp

toimeentulotuen perusosaan on tehty indeksikorotuksia vuosittain. Myös yleinen ansiotulokehitys ja elinkustannusten kallistuminen puoltavat summan uudelleentarkastelua.

Arvoisa puhemies! Nyt on uudenlaisen, oikeudenmukaisuutta ja toimeentuloa tukevan työllisyys- ja sosiaalipolitiikan aika. Tarvitsemme porkkanoita ja kannustimia kepin ja rankaisemisen sijaan. Vaikka kyseessä onkin nyt väliaikainen lakimuutos, niin uskon, että myös tulevaisuudessa suojaosuuden korotuksella ja liikkumista tukevilla ratkaisuilla on paikkansa. Esimerkiksi täysin epäonnistunut aktiivimalli osoitti sen, että kepillä ei saada mitään aikaan. Tämä kriisi teki oikeudenmukaisen suunnanmuutoksen entistä tärkeämmäksi, ja onneksi tämä hallitus on sitä nyt toteuttamassa.

12.56 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tämä esitys on erittäin hyvä, ja näemme, että se on myös yksimielisenä tullut valiokunnasta. Tässähän todellakin helpotetaan työllistymistä, lisätään työnteon kannattavuutta korottamalla työttömyysetuuden suojaosaa kuukausitasolla 300 eurosta 500 euroon, mikä on ihan merkittävä muutos, ja sitten myös helpotetaan tuota liikkuvuusavustuksen käyttöä, kun edellytettävän matkan kesto laskeaan kahteen tuntiin tuon kolmen tunnin sijasta.

Nyt on tärkeää, että näistä muutoksista myös tiedotetaan. Tiedämme erityisesti, että tämän liikkuvuusavustuksen käyttö, joka on jo nyt ollut mahdollista, mutta tällä hiukan tiukemmalla edellytyksellä, on ollut erittäin vähäistä, ja luulen, että tällaisen avustuksen mahdollisuudesta ei kansalaisilla ole riittävästi ollut edes tietoa. Eli jotta nyt varsinkin tämä kausityö esimerkiksi maa- ja puutarhatiloilla saadaan kiinnostavaksi ja houkuttelevaksi, on tärkeää, että näistä hallituksen ehdottamista ja eduskunnan kohta hyväksymistä parannuksista myös riittävästi tiedotetaan.

No, nämähän ovat nyt määräaikaista 1.6.—31.10. Toivoisinkin, että sen jälkeen, kun tämä määräaika on mennyt umpeen, tätä tarkasteltaisiin ja selvitetäisiin, kuinka paljon tämä on lisännyt työn vastaanottamisen kannustavuutta ja houkuttelevuutta. Aivan samoin kuin edellinen puhuja tässä totesi, kyllä toivoisin, että tällaiset elementit voisivat sitten jäädä myös pysyvämmiksi, varsinkin jos ne lisäävät työn vastaanottamista. Ja kun sosiaaliturvaa nyt toivon mukaan päästään pian uudistamaan, niin on tärkeää, että nämä kokemukset otetaan huomioon ja mahdollisesti sitten pysyviksi käytännöiksi.

12.59 Riikka Purra ps: Arvoisa puhemies! Tässä siis on kyseessä työttömyysetuuden suojaosan nostaminen ja liikkuvuusavustuksen korottaminen, millä tietysti on tarkoitus kannustaa erityisesti täällä maassa olevia työttömiä työllistymään maatalouteen ja myös muille aloille. Perussuomalaisethan esitti tuossa keväällä, että maatalouteen töihin menevät koronaepidemian vuoksi lomautetut tai työttömiksi jääneet ihmiset saisivat pitää tämän etuuden kokonaan sen palkka-ansion päälle, ja hallituksesta näytettiin tälle asialle vihreää valoa silloin, mutta se on nyt johonkin sitten juuttunut ja on tullut tällainen esitys.

Kuten edellisissä puheenvuoroissakin on viitattu, niin meidän sosiaaliturva on sangen monimutkainen ja se, että siitä korjataan yhtä pientä osaa, ei valitettavasti siihen kokonaisuuteen juurikaan auta. Eli tässä tapauksessa, kun työttömyysetuuden suojaosaa korotetaan, niin se tuppaa tosiaan muista etuuksista sitten tippumaan. Täällä edustaja Hänninen puhui toimeentulotuesta, mutta tämä koskee myös asumistukea, eli silloin kun työttömyyskorvauksessa huomioitava bruttotulo nousee, niin se yleensä sitten laskee asumistuesta saatavaa etuutta. Jos ihan oikeasti halutaan kannustaa vähävaraisia matalapalkka-aloille suuntautuvia ihmisiä töihin, niin kyllä pitäisi kohdistaa huomio näihin molempiin suo-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 83/2020 vp

jaosiin, mikä sitten toivottavasti tässä sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa otetaan huomioon. Tällaisenaan tämä esitys vaikuttaa hieman näennäiseltä, ja itsekin haluan — kuten edustaja Räsänen tässä mainitsi — nähdä tämän jälkeen, minkälaisia tuloksia tällä oikeastaan on saatukaan aikaiseksi.

Ministeri Pekonen vastasi lähetekeskustelussa, kun tästä samasta asiasta puhuin, että asumistuen suojaosaa ei lähdetty nyt muuttamaan, koska se olisi Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan ollut liian haasteellista. Itselleni ei kuitenkaan selvinnyt, mitä varsinaista merkitystä tällä uudistuksella nyt sitten kuitenkaan on, jos ei sitä tehdä kunnolla. Onko vähän tarkoituksena nyt tehdä tällainen näennäinen toimenpide, millä voidaan sitten sanoa, että no kyllä täällä on nyt suomalaisia työttömiäkin kannustettu sinne maataloilille töihin, mutta sitten, kun se ei toteudu, niin ehkä me tarvitsemme taas vähän enemmän ulkomalaisia.

Kuitenkin tämä, mitä edustaja Hänninen nosti esille tästä erityisesti yksinhuoltajien vakavasta kannustinloukusta, on yksi merkittävin asia, mikä sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa pitää ottaa huomioon. Erityisesti kun puhutaan pääkaupunkiseudulla asuvasta yksinhuoltajasta, jolla on useampi lapsi, niin se palkka, millä hänen kannattaa mennä töihin, on huomattavan korkea, erityisesti jos ihmisellä ei ole koulutusta.

13.02 Katja Hänninen vas: Arvoisa puhemies! Halusin edustaja Purran erittäin hyvän, kriittisen puheenvuoron jälkeen käyttää vielä yhden puheenvuoron. Ihan sen vain sanon tässä lyhyesti, että kyllä tietysti tästä suojaosan korotuksesta on yksimielinen mietintö, niin kuin tästä mietinnöstäkin voidaan päätellä, ja kaikki puolueet ovat samoilla linjoilla siitä, että me todellakin kipeästi tarvitsemme nyt niitä kannusteita ja kannustimia juuri siihen, että me saamme kotimaista työllisyyttä parannettua, ja tähän nyt hallitus vastaa. Se on totta, mitä edustaja totesi, ja mitä edustaja Räsänenkin totesi omassa puheenvuorossaan, että eihän tämä ole niin sanotusti valmis pihvi, vaan kyllä me tarvitsemme vielä paljon niitä toimenpiteitä, jotta me pystymme työllisyyttä parantamaan ja näitä kannustinloukkuja purkamaan ja jotta voimme huomioida vielä paremmin tulevassa sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa kaikista heikoimmassa asemassa olevat perheet, yksinhuoltajat ja niin edelleen.

Mutta tämä on minun mielestäni nyt, kun ajatellaan tätä tilannetta ja tätä aikataulua, kuitenkin erittäin hyvä ja tervetullut lakimuutos. Väliaikaisuuskin on perusteltavissa juuri tällä, että tässä vaiheessa on ehkä parempi tämmöinen väliaikainen muutos, mutta toivon itsekin henkilökohtaisesti, että saadaan niitä pysyviä, hyviä elementtejä meidän työllisyyden parantamiseksi ja ihmisten ja kansalaisten toimeentulon tukemiseksi.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 78/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.